

ماده ۹ - چنانچه افراد یا شهرداری‌ها یا ادارات ثبت اسناد و املاک به صورت موردی تقاضای تعیین حد بستر و حریم رودخانه، انهار یا مسیل یا مرداب و یا برکه طبیعی را که در مجاورت ملکی واقع است، بنمایند، شرکت آب منطقه‌ای مکلف است با اخذ هزینه کارشناسی که تعرفه آن از طرف وزارت نیرو تعیین خواهد شد، نسبت به تعیین حد بستر و حریم هر یک از موارد یادشده به ترتیب مقرر در این آیین‌نامه اقدام نماید، مشروط بر اینکه تصرفات قانونی اشخاص نسبت به املاک موردنظر احراز و توسط مراجع ذیصلاح تأیید شده باشد.^۱

ماده ۱۲ - عبور لوله نفت و گاز و غیره از بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار طبیعی، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی با موافقت وزارت نیرو بلامانع است، ولی مسئولیت حفاظت آن‌ها با دستگاه‌های ذی‌ربط خواهد بود.

ماده ۱۳ - وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها و همچنین سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت مکلفند قبل از اجرای طرح‌های مربوط به خود و صدور پروانه لازم بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی را استعلام نمایند. هر نوع تصرف در بستر و حریم منوط به موافقت کتبی و قبلی وزارت نیرو است. متخلفان از این ماده طبق مقررات موضوعه تعقیب و مجازات خواهند شد.

◀ از آیین‌نامه اجرایی تبصره (۱) ماده (۱۷) اصلاحی قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶

ماده ۲ - صدور مجوز برای ایجاد هرگونه ساختمان و دیوارکشی و تأسیسات و نظایر آن به عمق یکصد متر از انتهای حریم راه‌ها و راه‌آهن‌های کشور با رعایت موارد زیر مجاز است:

الف - صدور هرگونه مجوز برای ایجاد مستحدثات به هر صورت در مجاورت ابنیه فنی راه یا راه‌آهن نظیر پل (با دهانه ۱۰ متر و بالاتر) تونل، دیوار حائل، دیوار ضامن، گالری بهمن‌گیر، پاسگاه‌های پلیس راه، پارکینگ، تقاطع‌های همسطح و غیرهمسطح و نظایر آن‌ها در فاصله ۱۰۰ تا ۲۵۰ متر در طول محور راه حسب مورد قبل و بعد از آن‌ها ممنوع است. ایجاد تأسیسات خدمات زیربنایی حسب مورد با مجوز وزارت راه و شهرسازی مجاز می‌باشد.

ب - صدور مجوز برای ایجاد مستحدثات در زمین‌هایی که دارای کاربری کشاورزی هستند (کلیه زمین‌هایی که به موجب قوانین و ضوابط جاری زمین کشاورزی یا باغ شناخته شده و تبدیل آن‌ها منع قانونی دارد) ممنوع است مگر اینکه مالک اراضی، مجوز لازم مبنی بر بلامانع بودن تبدیل اراضی کشاورزی را از مراجع ذی‌ربط اخذ و ارائه نماید. ایجاد مستحدثاتی مثل خانه باغی، تلمبه خانه، حفر چاه و نظایر آن فقط در چارچوب و حدود مجاز همان مقررات و با اخذ مجوز از وزارت راه و شهرسازی بلامانع است.

تبصره - محصورکردن اراضی کشاورزی و باغات به ارتفاع حداکثر یک متر با مجوز و طبق مشخصاتی که وزارت راه و شهرسازی تعیین می‌کند بعد از نوار با کاربری تأسیسات زیربنایی بلامانع است.

^۱ - با توجه به دادنامه شماره ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰ مورخ ۱۳۸۵/۷/۳۰ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، و نظر به نظریه شماره ۸۵/۳۰/۱۶۸۹۵ مورخ ۱۳۸۵/۵/۱ شورای نگهبان، حکم مقرر در ماده ۹ این آیین‌نامه، در قسمتی که متضمن الزام اشخاص به پرداخت هزینه کارشناسی [کارشناسی] به شرکت‌های آب منطقه‌ای براساس تعرفه وزارت نیرو می‌باشد خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می‌شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.

^۲ - شماره ابلاغ: ۲۵۰۸۸/ت/۳۶۱۶۴-ه شماره انتشار: ۱۶۸۹۸ تاریخ ابلاغ: ۱۳۸۱/۱۱/۲۶ تاریخ روزنامه رسمی: ۱۳۸۱/۱۱/۱۲

ج - هرگونه ساخت و ساز به استثنای تأسیسات زیربنایی در اراضی واقع در نوار به عرض سی متر برای راه‌ها و راه‌آهن‌های کشور و به عرض پانزده متر برای راه‌های استان‌های گیلان، مازندران و گلستان به استثنای آزادراه‌ها و محورهای موجود رشت - قزوین، تهران - رودهن - آمل، رودهن - قائمشهر و کرج - چالوس از ابتدای محدوده یکصد متری ممنوع خواهد بود.

تبصره ۱ - در مواردی که عرض نوار یاد شده برای تأسیسات زیربنایی براساس معیارهای فنی و مهندسی کافی نباشد، با هماهنگی وزارت راه و شهرسازی استفاده بیش از نوار یاد شده بلامانع است.

تبصره ۲ - برای حفظ حقوق مالکان اراضی واقع در محدوده با کاربری تأسیسات زیربنایی، هرگونه تصرف و استفاده از اراضی مذکور، برای کلیه متقاضیان منوط به رعایت قوانین مربوط از جمله لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۷ شورای انقلاب است.

د - برای ایجاد مستحدثاتی نظیر شهرک‌های صنعتی و مسکونی، مجتمع‌های خدماتی و رفاهی در خارج از محدوده قانونی شهرها مرجع صدور مجوز با رعایت مفاد این آیین‌نامه، مجوز صادر می‌نماید.

تبصره ۱ - واحدهای خدماتی و رفاهی از قبیل جایگاه فروش مواد روغنی و سوختی، تعمیرگاه وسایط نقلیه، هرگونه فروشگاه، هتل و متل و نظایر آن‌ها در قالب مجتمع‌های خدماتی و رفاهی و در مکان‌هایی که وزارت راه و شهرسازی در چارچوب قانون اجازه واگذاری امتیاز سرقفلی و مشارکت غرف و فروشگاه‌های پایانه‌های عمومی بار و مسافر و مجتمع‌های خدمات رفاهی بین راهی - مصوب ۱۳۷۷ - تعیین نموده یا می‌نماید، مستقر و احداث می‌شوند.

تبصره ۲ (اصلاحی ۱۳۹۴/۱۲/۵) - ایجاد هرگونه مستحدثات در محدوده یکصد متری بعد از حریم راه‌ها در موارد زیر ممنوع است:

۱ - در سمت دیگر راه‌هایی که روستاها در یک سمت آن‌ها قرار گرفته‌اند.

۲ - در ضلع خارجی کمربندی‌ها و کنارگذرها.

۳ - در نقاطی که محدودیت دید وجود دارد یا ایجاد مستحدثات جدید باعث کاهش زاویه و محدوده دید گردد.

۴ - بین دو باند رفت و برگشت جدا از هم. عبور خط راه‌آهن شهری و حومه‌ای از این محدوده با حفظ مسئولیت متقاضی در تأمین کلیه الزامات ساخت و بهره‌برداری ایمن از تأسیسات مربوط، پس از اخذ مجوز از وزارت راه و شهرسازی با رعایت سایر قوانین و مقررات مربوط مجاز است.

ه - در تهیه طرح جامع، تفصیلی و هادی شهرها یا بازنگری طرح‌های موجود، رعایت مفاد این آیین‌نامه الزامی بوده و هرگونه تغییر در آن تغییر اساسی محسوب می‌شود.

و - حدود محور راه و یا حریم آن که از داخل روستا عبور می‌نماید به شرح زیر تعیین می‌گردد:

۱ - حریم قانونی راه باید کاملاً حفظ شود.

۲ - احداث مستحدثات در محدوده یکصد متری بعد از حریم راه عیناً مطابق طرح هادی روستا با رعایت ضوابط و مقررات مربوط انجام می‌شود.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۶/۵/۲۴) - در روستاهای فاقد طرح هادی که محدوده آن‌ها تعیین نشده است، نظر بنیاد مسکن انقلاب اسلامی جهت تعیین محدوده ملاک عمل می‌باشد.

ز - به منظور تأمین حداکثر ایمنی برای راه‌ها و راه‌آهن‌های کشور لازم است، در صدور مجوز به نحوی عمل شود که بعد از نوار با کاربری تأسیسات زیربنایی با توجه به موقعیت محل و زمین، به ترتیب محوطه یا فضای سبز، پارکینگ و سپس بنا و اعیانی قرار گیرند.

ح - نصب نورافکن یا پروژکتور و هرگونه تابلو اعم از تبلیغاتی یا غیر آن به هر کیفیت در محدوده موضوع این آیین‌نامه، برابر ضوابطی است که وزارت راه و شهرسازی تعیین و اعلام می‌نماید.

ماده ۴ - به وزارت راه و ترابری اجازه داده می‌شود در قبال صدور مجوز طبق مفاد این آیین‌نامه نسبت به وصول وجوهی به شرح زیر از کلیه متقاضیان ایجاد مستحقات اقدام نماید.

وجوه اخذ شده به حساب خزانه واریز و صد درصد آن به منظور ایمن‌سازی راه‌ها به مصرف می‌رسد.

الف - مبلغ پایه به ازای هر متر طول دیوار حداکثر به ارتفاع یک متر یا حصار یا نظایر آن ۷۵۰ ریال

ب - مبلغ پایه به ازای هر مترمربع عرصه به استثنای اراضی کشاورزی ۱,۰۰۰ ریال

ج - مبلغ پایه به ازای هر متر مربع اعیان به استثنای مجتمع‌ها خدمات رفاهی بین راهی، منازل مسکونی روستاییان و تأسیسات کشاورزی نظیر خانه باغی و تلمبه خانه مبلغ ۳,۰۰۰ ریال.

تبصره ۱ - مبالغ پایه پس از اعمال ضرایب حسب مورد طبق جدول زیر محاسبه و عمل می‌شود:

موقعیت اقتصادی		ترافیک			نوع راه یا راه‌آهن		
به فاصله ۵ کیلومتری سایر شهرها	به فاصله ۱۰ کیلومتری مراکز استان‌ها	سنگین	متوسط	سبک	آزادراه	اصلی و بزرگراه	فرعی و راه‌آهن
۱/۵	۲	۲	۱/۵	۱	۲	۱/۵	۱

تبصره ۲ - احداث کنندگان دیوار به ارتفاع یک متر یا حصار به وسیله فنس، سیم خاردار یا چپر برای محصور کردن اراضی کشاورزی از پرداخت وجه بند (الف) (۷۵۰ ریال به ازای هر متر طول) معاف هستند.

تبصره ۳ - مبالغ پایه در فروردین ماه هر سال براساس آخرین تغییر شاخص عمومی قیمت‌ها که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌شود، تعدیل می‌گردد.

تبصره ۴ - نظر به اهمیت تأمین راه دسترسی در ایمنی راه‌ها، وزارت راه و ترابری می‌تواند در هنگام صدور مجوز نسبت به اخذ تضمین حسن انجام کار، معادل هزینه احداث راه دسترسی به تشخیص وزارت یاد شده از متقاضی اقدام نماید.

تضمین مذکور پس از اتمام عملیات اجرایی و تأمین راه دسترسی مسترد می‌شود. وزارت راه و ترابری می‌تواند چنانچه متقاضی نسبت به انجام تعهد اقدام ننماید از محل تضمین مذکور نسبت به رفع نواقص احتمالی اقدام نماید.

تبصره ۵ - پس از ابلاغ این آیین‌نامه، دستورالعمل‌های قبلی مبنی بر اخذ هرگونه وجه به‌ازای صدور مجوز احداث ساختمان، دیوارکشی و تأسیسات در فاصله یکصد متر از منتهی‌الیه حریم راه‌ها و راه‌آهن‌های کشور، توسط وزارت راه و ترابری لغو می‌گردد.

ماده ۱۶ (اصلاحی ۱۳۷۹/۲/۱۱) - خارج از محدوده شهرها در مناطقی که هیئت‌وزیران تصویب و وزارت راه و شهرسازی اعلام می‌نماید احداث دیوار به ارتفاع بیش از یک متر در اراضی و مستحدثاتی که تا فاصله هفتاد متر از انتهای حریم راه‌آهن و آزاد راه‌ها و راه‌های اصلی واقع شده ممنوع است مگر برای اراضی واقع در مسیر طوفان‌شن که به‌منظور جلوگیری از ورود توده‌های شنی مالکین حسب مورد با اخذ پروانه از ادارات راه یا راه‌آهن می‌توانند به احداث آن اقدام نمایند. با متخلفین حسب مقررات تبصره‌های یک و دو ماده ۶ این قانون رفتار خواهد شد.

ماده ۱۷ (الحاقی ۱۳۷۹/۲/۱۱) - ایجاد هرگونه ساختمان و دیوارکشی و تأسیسات به شعاع صد (۱۰۰) متر از انتهای حریم راه‌ها و حریم راه‌آهن‌های کشور و در طول کنار گذرهایی که وزارت راه و شهرسازی احداث نموده یا می‌نماید و یا مسئولیت نگهداری آن‌را به عهده دارد بدون کسب مجوز از وزارت مذکور ممنوع می‌باشد. وزارت راه و شهرسازی موظف است در مورد متخلفان برابر تبصره (۱) ماده (۶) قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن اقدام کند. با تصویب این ماده تبصره ذیل ماده (۱۵) لغو می‌گردد.

تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۷۹/۲/۱۱) - وزارت راه و شهرسازی مکلف است نوع کاربری زمین‌های اطراف راه‌ها و راه‌آهن‌های کشور به عمق صد (۱۰۰) متر را بعد از حریم قانونی آن‌ها تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران برساند و از متقاضیانی که برحسب ضرورت وفق ماده (۱۵) همین قانون نیاز به احداث مستحدثاتی در حد فاصل فوق را داشته باشند وجوهی را براساس آیین‌نامه‌ای که به تأیید هیئت‌وزیران می‌رسد اخذ و به حساب خزانه واریز و صددرصد (۱۰۰٪) آن‌را به منظور ایمن‌سازی راه‌ها به مصرف برساند.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۹/۲/۱۱) - نظارت بر امر ساخت و ساز در حاشیه راه‌ها و راه‌آهن‌ها تا شعاع صد (۱۰۰) متر از منتهی‌الیه حریم قانونی آن‌ها توسط وزارت مذکور اعمال می‌شود. به وزارت یاد شده اجازه داده می‌شود به منظور ایجاد هماهنگی براساس موارد موضوع تبصره (۱) همین ماده نسبت به صدور مجوز ایجاد مستحدثات به متقاضیان اقدام نماید. بدیهی است متقاضیان باید سایر مجوزهای لازم را از مراجع مربوط اخذ نمایند.

ماده ۱۸ (الحاقی ۱۳۷۹/۲/۱۱) - وزارت جهاد سازندگی همچنان عهده‌دار وظایف مربوط به برنامه‌ریزی، احداث، نگهداری و مرمت راه‌های روستایی بوده و با متجاوزین به حریم راه‌های روستایی برابر ماده (۶) همین قانون و تبصره‌های ذیل آن اقدام خواهد نمود.